

EKONOMİ POLİTİK

Diğer EKONOMİ POLİTİK yazılarım için [tıklayınız.](#)

A. Erinc Yeldan,
Kadir Has Üniversitesi
erinc.yeldan@khas.edu.tr

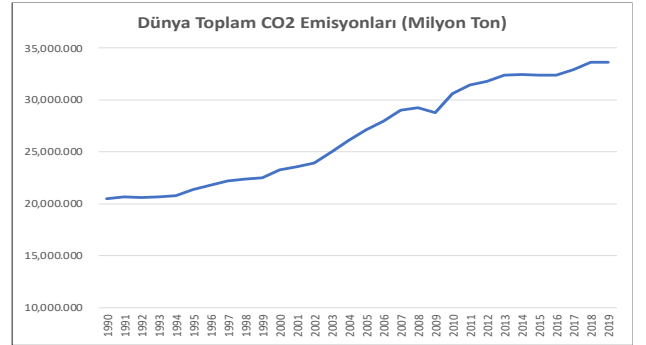
10 Kasım 2021

İklim Değişikliği => İklim Krizi => İklim Adaletsizliği

İklim “değişikliği” ile mücadelede küresel diplomasinin en önemli buluşması olan 26. Taraflar Konferansı Glsngow’da çalışmalarını tamamlamak üzere. 2015 yılında toplanmış olan Paris Konferansına görece çok daha hazırlıklı ve iddialı hedefler içeren Glasgow 26. COP’ta sunulan taahhütler, ne yazık ki küresel ısınmayı sınırlama mücadelesinde hedeflenen (sanayi devriminden bu yana) 1.5°C artışı sağlayamayacağı anlaşılmış durumda.

Nitekim, COP26 taahhütlerini yakından inceleyen *Climate Action Tracker* (İklim Eylem Takipçisi) 9 Kasım’da paylaştığı [Glasgow’da Güvenirlilik Açığı](#) başlıklı raporunda “Ülkelerin uyguladığı politikalar salyangoz hızında ilerliyor” diyerek, *mevcut taahhütler altında dahi yüzyılın sonuna değin küresel ısınmanın 2,7°C’ye ulaşacağı* uyarısını paylaşıyordu.

Oysa, Glasgow boyunca, başta AB olmak üzere, yaklaşık 140 ülke küresel ısınmaya karşı *net sıfır emisyon hedeflerini* ilan etmişti. Söz konusu 140 ülke, toplam 34 milyon tona ulaşan küresel CO2 emisyonların %90’undan sorumlu durumda. Ne var ki *net sıfır hedefleri* altında dahi, 2030’a değin 1.5°C ile tutarlı emisyon düzeyinin en az iki misli sera gazı salımında bulunulacağı görülmekte. Neden böyle?

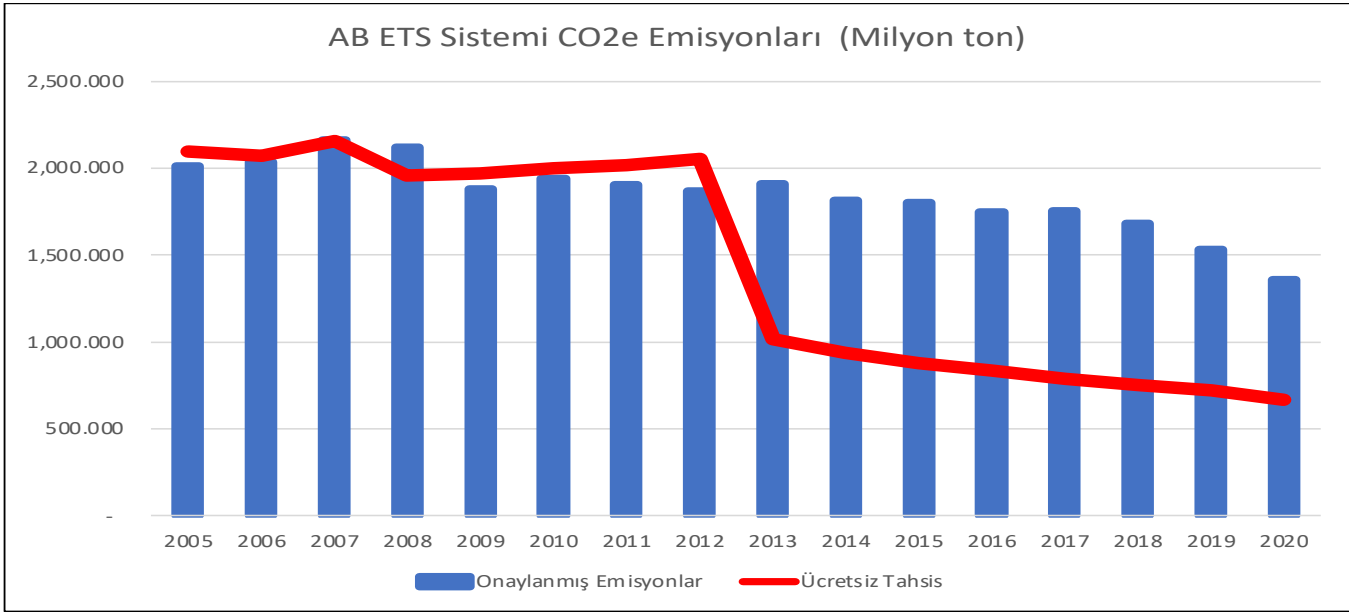

Herşeyden önce not edelim ki hedeflenen *net sıfır* emisyon. Bu, emisyonların *brüt* anlamda devam edeceği ve karbon yutakları ve depoloma teknolojilerinin devreye girmesi ve genç ormanlaştırma aracılığıyla *net olarak sıfırlanacağı* beklentisine dayalı. “Bu beklenti ne kadar gerçekçi?” sorusu yakıcı..

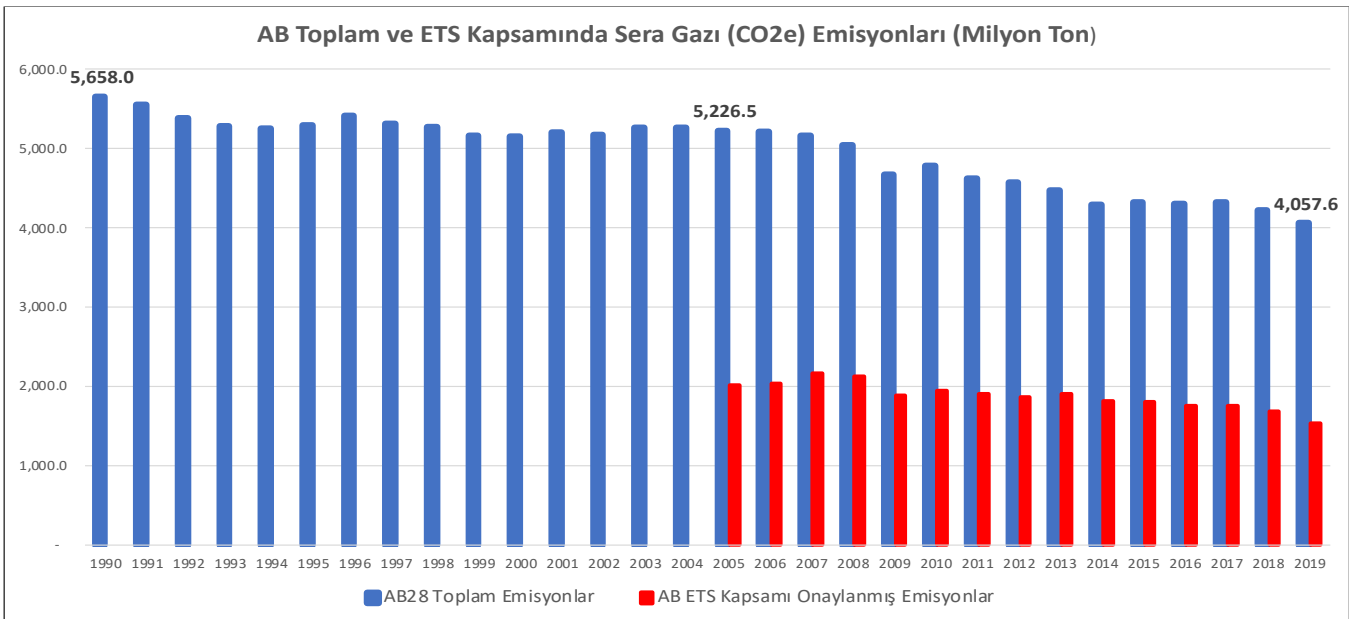
Ancak, kanımızca burada en önemli bir diğer etken, *net sıfır hedefi* için kullanılan tedbirlerin çok karmaşık, dolaylı ve yeterinde etkin olmamasından kaynaklanmakta... Bilindiği üzere AB emisyonların azaltımı için başlıca araç olarak *karbon ticaret sistemini* (KTS) kullanmakta. Bu sistem dahilinde toplam emisyon kotaları *taahsis edilmekte* ve kotalarını yerine getiremeyen şirketler *serbest karbon piyasasında* CO2 salım hakkı satın almakta. Böylelikle hem toplam emisyon düzeyi arzulanan düzeye çekilirken, hem de şirketlerin kendi aralarında CO2 ticareti yaparak, piyasa mekanizmasının etkinlik kazanımlarından yararlanacağı ve kaynak dağılımında en yüksek verimi sağlayacağı beklenilmekte.

KTS’nin kuramsal beklentilerinin, denkleştirmeler (offsets) ve çok uluslu şirketlerin ve finansal derecelendirme kuruluşlarının spekülâtif iştah ve sistemi boşa çıkartacak “yaratıcılıkları” sayesinde gerçek hayatta nasıl da anlamsızlaşabileceği konusuna hiç girmeden, sadece AB deneyimine bakmak yeterli olacak. AB’de KTS 2005 yılından beri uygulanmakta ve yedi ana sektörde çalışan yaklaşık 15,000 işletmeyi ve 1,500 hava ulaşım şirketini kapsamakta. Sistemin ilk işleyiş yıllarında ücretsiz tahsisatların

yarattığı aşırı fazlalık nedeniyle karbon piyasası bir türlü pozitif fiyatlarda oluşmamış; ancak 2013 sonrasında söz konusu tahsisatların kısıtı arttırıldığında “piyasanın” işlemeye başladığı görülmekte. Aşağıda, Avrupa Çevre Ajansı’nın verileri bu gözlemleri sergiliyor.

AB KTS altındaki şirketlerin karbon ticareti sonucunda ücretsiz tahsisatların 2 milyar tondan giderek 500 milyon ton düzeyinde indirilmesiyle birlikte CO₂ fiyatının ton başına 50 avroya değin yükseldiğini ve onaylanmış emisyonların 2013’te 1,908 mton’dan 2020’de 1,355 mton düzeyine gerilemiş olduğunu görüyoruz. Bu 2013 sonrasında birikimli olarak %28.8’lik bir azaltıma denk geliyor. Yedi yılda sağlanan bu kazanım sadece KTS şirketlerine özgü. Toplam AB sera gazı emisyonlarına baktığımızda ise elde edilen azaltımın ancak %9’a ulaşabildiğini görüyoruz. Eğer zaman ufkunu 2013 yerine KTS’nin başlangıç yılı olan 2015’ten alırsak, CO₂e emisyonlarının 15 yılda ancak %22’ye ulaştığını ve 5.2 milyar tondan, 4.057 milyar tona düşürülebildiğini okuyoruz. Bu veriler aşağıda KTS ve tüm sektörlerin emisyonlarıyla karşılaştırmalı olarak aşağıdaki grafikte sergilenmektedir.

Kaynak: European Energy Agency, <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/dashboards/emissions-trading-viewer-1>

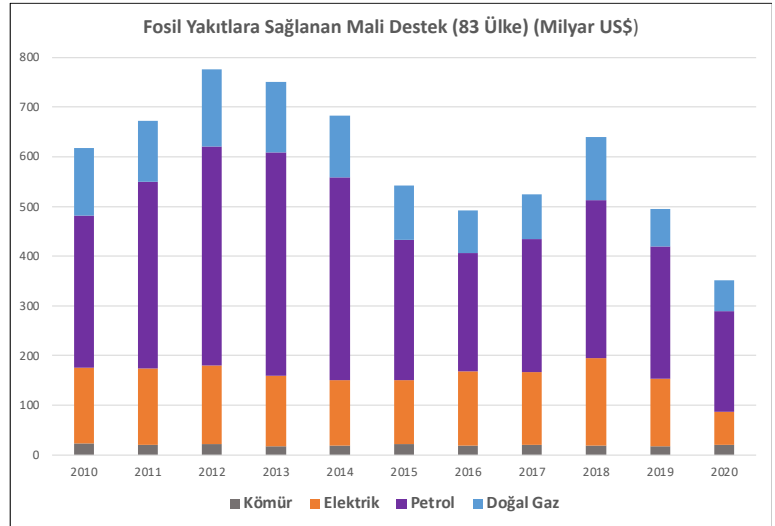
Dolayısıyla KTS altında kazanımlar çok yavaş gerçekleşiyor ve küresel iklim değişikliği mücadelesi gecikiyor. Bu tespiti 13 Ekim tarihli yazımda da belirtmiş ve şu sözleri kullanmış idim: “sorunun özünde kapitalist birim sisteminin dayanılmaz kar hırsı ve kamçılanan tüketim deseni yatmaktadır. [Larry Lohman da La Nuova Ecologica](#) dergisinde Eylül ayında vermiş olduğu demecinde karbon ticaret sisteminin aslında sorunun özünü görmezden geldiğini ve fosil yakıtlara dayalı enerji sisteminin ve sanayi şirketlerinin bu sistem sayesinde yaratılan offset’ler, piyasalaştırma oyunları ve spekülatif tasarımlar sayesinde sorunu ileriki nesillere attığını vurgulamaktadır”.

Bilim insanları sanayi devriminden bu yana küresel ısınmayı 1.5°C düzeyinde tutabilmek için sera gazı emisyonlarını toplam 2,900 milyar ton düzeyinde tutmamız gerektiğini hesaplamaktadır. Bugüne değin bu “bütçenin” 2,340 milyar tonu “harcanmış” yani atmosfere salınmış durumdadır. Dolayısıyla, bundan sonra 1.5°C ile tutarlı küresel emisyon hacmi sadece 550 milyar ton düzeyindedir. Yıllık küresel emisyonların 50 milyar ton CO2 eşdeğeri sera gazı olduğu düşünüldüğünde, geri kalan karbon bütçesi bütçe için sadece 10-11 sene kalmış olduğu görülecektir. CAT raporunun ifadesiyle “salyangoz hızında ilerleyen” politikalar ile bu hedefin tutturulması olanak dışıdır.

Küresel iklim krizi mücadelesinin gecikmesine yol açan ikinci çok önemli etken ise fosil yakıtlardan çıkışın ve genelde enerjide dönüşümü sürecinin ağır aksak yürütülmesidir. Burada da fosil yakıt sektörlerine yönelik desteklerin –özellikle kömür sanayilerine sunulan teşviklerin, yoğun tempoda devam ettirilmesi sorunun özünü oluşturmaktadır.

[OECD Çevre İstettikleri](#) fosil yakıtlara sağlanan mali desteğin yılda 500 ile 600 milyar dolara ulaştığını belgelemektedir. 2020 yılında Covid pandemisine dayalı ekonomik durgunluk nedeniyle 310 milyar dolara gerilemiş gözükün fosil yakıtlar mali desteğinin yeniden 500 milyar dolar üzerine çıkacağı öngörülmektedir.

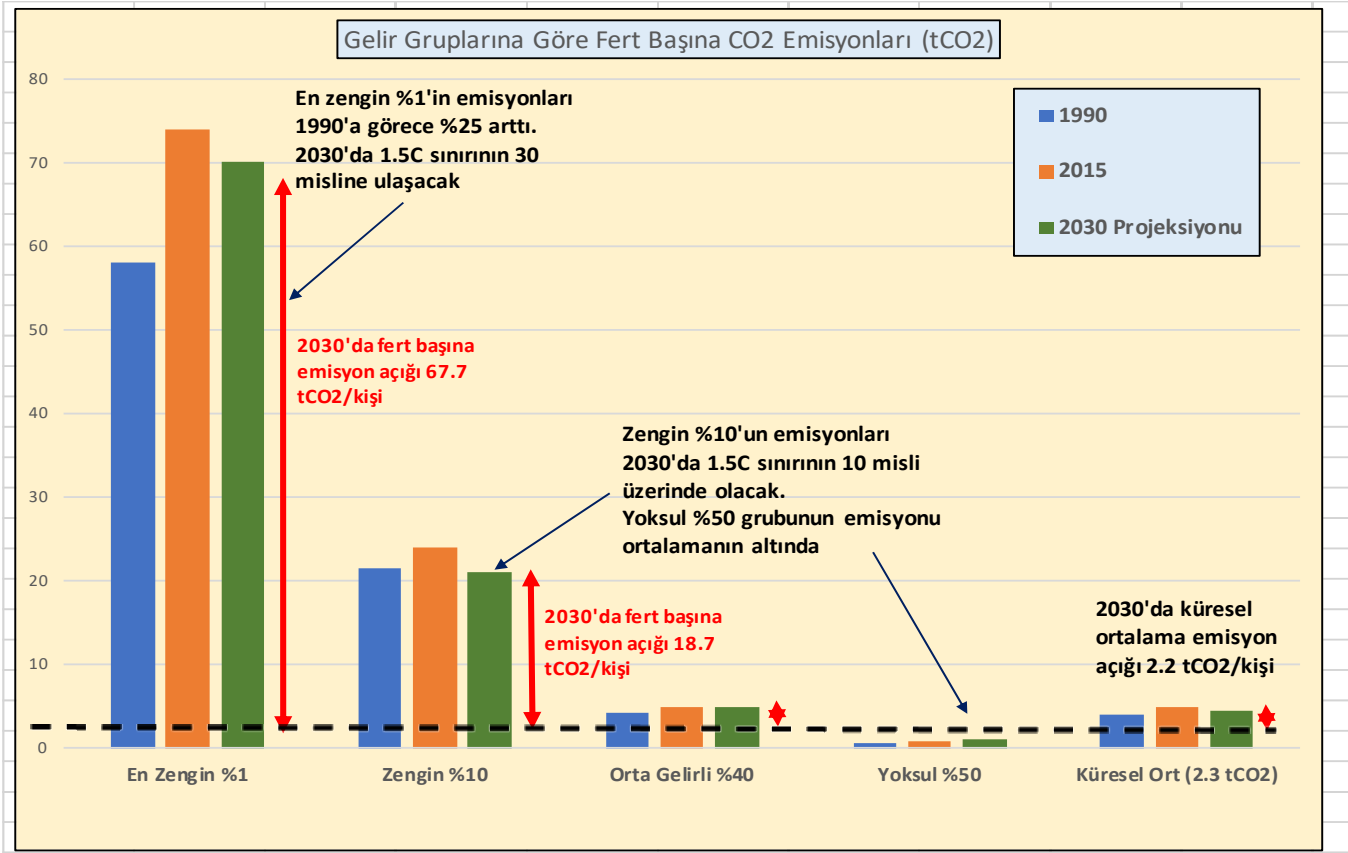
Bu arada, [OECD veri tabanından Türkiye’de fosil yakıtlara tanınan mali destek](#) tutarının 2020’de 17.638 milyar TL düzeyinde tahmin edildiğini; bunun da milli gelirimizin %0.4’üne tekabül etmekte olduğunu not edelim.

İklim Adaletsizliği ve İklim Soykırımı

İklim krizi bir yandan da kapitalizmin eşitsiz gelişme yasalarını tüm çıplaklığıyla ortaya dökmekte. Yukarıda sunduğumuz mevcut küresel emisyon salımı ve var olan “CO2 bütçesini” dünyamızda gelirlerin paylaşım deseni ile karşılaştırdığımızda karşımıza bu gerçek tüm çıplaklığıyla dökülüyor. Oxfam’ın geçtiğimiz hafta yayımlanan [“Küresel Emisyonlar ve Gelir Adaletsizliği” Raporu](#), dünyada en zengin %1’lik kesimin sorumlu olduğu fert başına CO2e emisyonlarının 1990’a görece %25 artış gösterdiğini ve bu kesimin tüketim faaliyetleri sonucu yaratmakta olduğu CO2e sera gazının, 1.5°C ısınma hedefiyle belirlenmiş emisyon bütçesinin 30 misline ulaştığını vurguluyor. Buna karşın, “zengin” %10’luk kesimin CO2e salımları aynı hedefin 10 misline ulaşırken; “yoksul” %50’nin yarattığı CO2e salımları ortalamının %20 altında. Rapordaki verilere göre, bir bütün olarak bakıldığında, fert başına “ortalama” (ne demekse?) emisyonlar, 1.5°C hedefinin 2.2 ton/kişi daha üstünde seyrediyor.

Küresel iklim kriziyle “mücadelede” aynı ekonomik krizlerin aşılması tasarımlarında da olduğu üzere, “kemer sıkma” fedakarlığının gene küresel yoksulların payına düştüğünü görüyoruz.

Kaynak: <https://www.oxfam.org/en/press-releases/carbon-emissions-richest-1-set-be-30-times-15degc-limit-2030>

Sözümüzü Chico Mandez'in geçtiğimiz hafta medyada çok paylaşılmış olan şu fotoğrafı ile tamamlayalım. Çalışma arkadaşım Dr. Burcu Ünüvar'ın çevirisiyle,

“Sınıf mücadelesi olmadan yapılan çevrecilik sadece bahçeciliktir”.

Diğer EKONOMİ POLİTİK yazılarım için [tıklayınız.](#)

